

Avrupa Konseyi

İşkenceyi Önleme Komitesi CPT/Inf (2018) 11

Avrupa İşkencenin ve Gayriinsani ya da Küçültücü Ceza veya Muamelenin Önlenmesi Komitesi (CPT) tarafından 28-29 Nisan 2016'da Türkiye'ye düzenlenen ziyaret üzerine Türk Hükümetine rapor

Türk hükümeti bu raporun ve yanıtının yayınlanmasını talep etmiştir. Hükümetin yanıtı CPT/Inf (2018) 12 sayılı belgede verilmiştir.

Strasbourg, 20 Mart 2018

CPT'nin raporunu ileten mektubun kopyası

Bayan Yonca Gündüz Özçeri

Dışişleri Bakanlığı Avrupa Konseyi ve İnsan Hakları Genel Müdür Yardımcısı

Türkiye – Ankara

Strasbourg, 25 Temmuz 2016

Sayın Gündüz Özçeri,

İşkencenin ve Gayriinsani ya da Küçültücü Ceza veya Muamelenin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi'nin 10. Maddesi, 1. Paragrafı uyarınca, Avrupa İşkencenin ve Gayriinsani ya da Küçültücü Ceza veya Muamelenin Önlenmesi Komitesi (CPT) tarafından 28-29 Nisan 2016'da Türkiye'ye düzenlediği ziyaretin ardından hazırlanmış olan Türkiye Hükümetine yönelik rapor ektedir. Rapor, 4-8 Temmuz 2016 tarihlerinde düzenlenen 90. toplantısında CPT tarafından kabul edilmiştir.

CPT tarafından yapılan tavsiyeler ve yorumlar raporda kalın harflerle belirtilmiştir. CPT, Türk makamlarından, **üç ay içinde**, kendileri tarafından Komitenin 12, 13 ve 15. paragraflardaki önerilerini uygulamak için atılan adımları içeren bir yanıt ve 16. paragraftaki bilgi talebine bir cevap talep etmektedir.

Paragraf 17'deki bilgi talebi konusunda, Komite **süregiden bir şekilde** bilgi almak istemektedir.

CPT'nin raporuna veya ileriki sürece yönelik sorularınız olması halinde cevaplamaya hazırım.

Saygılarımla,

Mykola Gnatovsky

Avrupa İşkencenin ve Gayriinsani ya da Küçültücü Ceza veya Muamelenin Önlenmesi Komitesi Başkanı

GİRİŞ

1. İşkencenin ve Gayriinsani ya da Küçültücü Ceza veya Muamelenin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi'nin (bundan sonra "Sözleşme") 7. Maddesi uyarınca, bir CPT delegasyonu 28-29 Nisan 2016 tarihlerinde Türkiye'yi ziyaret etmiştir.

Ziyaret, CPT Başkanı ve Delegasyon Başkanı Mykola Gnatovsky ve CPT üyesi Hans Wolff tarafından gerçekleştirilmiştir. Ziyaret Komite Sekreteryasındaki Bölüm Başkanı Michael Neuraüter desteğinde yapılmıştır.

2. İmralı F-Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Cezaevi'ne odaklanan ziyaret, CPT tarafından "şartlar dahilinde gerekli" görülen bir ziyarettir (bkz. Sözleşme 1. Madde, 1. paragraf).^[1] Ziyaretin ana amacı, Komitenin cezaevine Ocak 2013'te yaptığı önceki ziyaret üzerine hazırladığı rapordaki^[2] tavsiyeleri uygulamak için Türk makamları tarafından atılan adımları yerinde incelemektir. Bu bağlamda, mahpuslara sunulan sosyal aktivitelere ve akraba ve avukat ziyareti haklarının pratikte uygulanmasına özel dikkat gösterildi.

2013 ziyaretinden bu yana CPT, özellikle akraba ve avukatların adaya ulaşımı sorunu konusunda Türk makamları ile diyalogunu sürdürmüştür. Tavsiyelerinin hayata geçirilmesi konusunda hiçbir ilerleme kaydedilmemiş olması nedeniyle, Komite İmralı Cezaevine bir devam ziyareti düzenlemeye ve Türk makamları ile yüksek düzeyde istişarede bulunmaya karar vermiştir.

3. İmralı Cezaevi'ne ziyareti sırasında delegasyon her bir mahkûm ile tek tek ve özel olarak görüşmüş ve idari ve tıbbi dosyalarını incelemiştir. Ek olarak, cezaevinin tıbbi koordinatörü ve ziyaret esnasında görevli doktorun yanı sıra cezaevi yönetimi ve personeli ile de istişarede bulunmuştur.

Ziyaretin sonunda, delegasyon ziyaret sırasında elde edilen bulgular konusunda, hem Adalet hem de Dışişleri Bakanlıklarından diğer üst düzey yetkililerin yanı sıra Adalet Bakanı Bekir Bozdağ ve Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürü Enis Yavuz Yıldırım ile istişarelerde bulunmuştur.

4. Delegasyon, ulusal makamlardan ve cezaevi yönetimi ve personelinin ziyaret boyunca mükemmel bir işbirliği görmüştür.

CPT Silahlı Kuvvetlere delegasyona helikopter ile ulaşım sağladığı için teşekkürlerini sunar. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Konseyi ve İnsan Hakları Genel Müdür Yardımcısı İrtibat subayı Bayan Yonca Gündüz Özçeri'ye de ziyaret öncesinde ve sırasında sağladığı yardımlar için teşekkür eder.

1. ZİYARET SIRASINDA ELDE EDİLEN BULGULAR VE ATILMASI ÖNERİLEN ADIMLAR
2. Mart 2015'te, 2013 ziyareti sırasında İmralı Cezaevinde tutulan altı mahpusun beşinin yerine başka beş mahpus getirilmişti. Aralık 2015'te, bu mahpuslardan ikisi Türkiye'deki diğer F-tipi cezaevlerine nakledildi. Dolayısıyla, 2016 ziyareti sırasında, tesiste toplam dört mahpus tutulmaktaydı (ağırlaştırılmış müebbet cezası alan üç kişi ve normal müebbet cezasını yatan bir kişi).
3. Öncelikli olarak CPT, mahpusların İmralı Cezaevindeki cezaevi yetkililerince kötü muameleye tabi tutulduğuna dair delegasyonuna hiçbir suçlama ulaşmadığını – ve bu konuda hiçbir belirti de bulmadığını – belirtmek ister. 2013 ziyareti sırasında olduğu gibi, mahkumlar cezaevi yönetiminden ve personelinden düzgün muamele gördüklerini belirtmişlerdir.
4. Delegasyon, İmralı Cezaevindeki sağlık hizmetleri konusunda bir kez daha olumlu izlenim edinmiştir.[3] CPT hizmetin devamlılığını sağlamak için düzenlemeler yapılmış olmasını olumlu karşılamaktadır. Adaya her hafta başka bir doktor görevlendirilmesi uygulamasına son verilmesi özellikle olumludur. Bunun yerine tam zamanlı dört sabit doktor haftalık olarak rotasyonla görev yapmaktadır (bir hafta görevli, üç hafta izinli). 2010 sonrasında cezaevinin tıbbi koordinatörü olarak atanmış olan başhekimin görevine devam ediyor olması da (düzenli olarak cezaevini ziyaret dahil) kayda değerdir. Ayrıca, Komite tarafından 2013'teki raporda yapılan tavsiyeler doğrultusunda, tıbbi konsültasyonların ve tıbbi dosyaların gizliliğini sağlamak adına adımlar da atılmıştır.
5. Son ziyaretten bu yana, Abdullah Öcalan'ın tutukluluğunun maddi koşullarını önemli ölçüde iyileştirecek düzenlemeler yapılmıştır. Tek kişilik üç hücre; bir yatak ve kütüphane odası, (bir masa, sandalye, koltuk ve televizyon seti ile) oturma odası ve (duş, lavabo ve tuvalet ile) banyodan oluşan, toplam yüzey alanı 40 m²'lik daire tarzı tek bir

koşu şekilde birleştirilmiştir. Ek olarak, Abdullah Öcalan'a bitişikteki daha geniş bir açık hava egzersiz avlusuna erişim sunulmuştur (50 m2 civarı).

Diğer mahkumların maddi koşulları geçen ziyaretten bu yana aynı kalmıştır; tatmin edici durumdadır ve özel bir yoruma gerek bırakılmamaktadır.

9. Yukarıda sözü edilen iyileştirmelere rağmen, Komitenin 2013 ziyareti sonrasındaki raporunda, tutukluluk rejimi (ve daha özel olarak sosyal aktiviteler) ve mahpusların dış dünya ile teması şeklindeki iki soruna ilişkin olarak yaptığı tavsiyelerinden çoğunun pratikte uygulanmamış olması ciddi bir endişe konusudur.

-

-

10. Tutukluluk rejimine ilişkin olarak, CPT, Abdullah Öcalan'ın artık açık hava egzersizi konusunda tesiste tutulan diğer mahpuslarla aynı haklardan yararlandığı gerçeğini (günde iki saat yerine dört saat) kabul etmektedir.

Ancak, o dönemki Adalet Bakanı tarafından o dönemki CPT başkanı ile 12 Şubat 2013'te yapılan bir toplantıda verilen güvencelere rağmen, tüm mahpuslar halen açık hava egzersizini (hücrelerine bitişik küçük bir avluda) yalnız başlarına yapmak zorundadırlar. Bu, Türkiye'deki diğer F-tipi cezaevlerinde tutulan ağırlaştırılmış müebbet cezası mahkumlarınıninki ile kıyaslandığında mahpuslara karşı bir ayrımcılık teşkil etmektedir. 2013'te olduğu gibi, İmralı Cezaevine nakledilen mahpuslar, delegasyona, daha önce, aynı kategorideki diğer mahpuslarla her gün açık hava egzersizi sırasında bir araya gelebildiklerini belirtmişlerdir.[4]

11. Yanı sıra, mahpusların birbirleri ile iletişimi açısından durum çok az iyileşmiştir. Tüm mahpusların *kolektif* aktivitelerde haftada beş yerine, üç saat sohbet, bir saat voleybol, bir saat basketbol ve bir saat badminton/dart dahil artık altı saat bir araya gelmesine izin verilmektedir.

Diğer her bakımdan, durum aynı kalmıştır. Tüm mahpuslara haftada toplam üç saatlik üç ek aktivite (bir saat resim/elişi, bir saat masa tenisi ve bir saat masa oyunları dahil) sunulmaya devam etmiştir. Ancak

2013'te olduğu gibi, mahpusların bu ek aktivitelere hep birlikte katılmasına izin verilmemekte, yalnızca ikili olarak katılabilmektedirler. Tüm mahpuslar delegasyona bu kısıtlama sebebiyle ek aktivitelerden herhangi birinde yer almalarının kategorik olarak kısıtlandığını belirtmişlerdir.

12. Toparlamak gerekirse, haftada 168 saatten 159'unda (hafta sonları günde 24 saat dahil) tüm mahpuslar tek kişilik hücrede tutulmaktadır. Bu durum kabul edilemez.

CPT'nin görüşü, mahpusların açık hava egzersizi ve diğer organize aktiviteler sırasında bir arada bulunmasına ilişkin yukarıda sözü edilen kısıtlamaları haklı çıkaracak hiçbir meşru güvenlik gerekçesinin olamayacağıdır. Bu delegasyonun görüştüğü çeşitli muhataplarca da kabul edilmiştir.

Adalet Bakanı ziyaret sonu görüşmeleri sırasında delegasyona, İmralı Cezaevinde tutulan tüm mahpusların tutukluluk rejimini iyileştirme doğrultusunda tedbirler alacağı sözünü vermiştir.

CPT, Türk makamlarına, İmralı Cezaevinde tutulan tüm mahpuslara, diğer tüm hücre dışı aktivitelerin yanı sıra günlük açık hava egzersizi sırasında da bir araya gelme izni verilmesini sağlamak için adım atmayı tavsiye etmektedir. Yanı sıra, Komite bir kez daha, mevcut büyük avlunun açık hava egzersizi için kullanılmasını tavsiye etmektedir.

13. Daha genel olarak, CPT, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûm edilmiş mahpusların, aşırı sert kısıtlamalardan ve diğer müebbetlik mahpuslar ile temaslarının yasaklanmasından oluşan tutukluluk rejiminin[5], temelden sorunlu olduğunu ve yalnızca İmralı Cezaevinde değil, bir bütün olarak tüm cezaevi sisteminde gözden geçirilmesi gerektiğini bir kez daha vurgulamak istemektedir.

Prensip olarak, böylesi bir rejim uygulanması, cezaevi makamlarının tasarrufunda olmalıdır ve daima mahpusların durumunun bireysel değerlendirmesine dayanmalıdır ve verilen ceza türünün otomatik sonucu olmamalıdır.[6] Yanı sıra, ağırlaştırılmış müebbet cezasına mahkûm edilmiş mahpuslar diğer müebbetlik

mahpuslardan, sırf cezaları temelinde ayrı tutulmamalıdır. [7] CPT, Türk makamlarına, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkum edilmiş mahpusların tutukluluk rejimini, yukarıdaki hususlar doğrultusunda toptan gözden geçirmeleri ve ilgili mevzuatı gereken şekilde değiştirmeleri yönündeki tavsiyesini bir kez daha yinelemektedir.

14. Mahpusların dış dünya ile temasları noktasında, 2013 ziyaretinden bu yana hiçbir gelişme sağlanmamıştır. Tam aksine, bazı bakımlardan durum daha da kötüleşmiştir. Öncelikle, 27 Temmuz 2011'den bu yana tek bir avukat görüşü bile gerçekleşmemiştir. [8] Bunun yanı sıra Abdullah Öcalan 2014'te kardeşleri ile altı görüş gerçekleştirmiş olmasına rağmen, 6 Ekim 2014'ten bu yana böyle tek bir görüş bile yapılmamıştır. Dahası, Abdullah Öcalan parlamento üyeleri ile 2014'te 16, 2015 başında yedi kez görüştürülmüştür. Ancak 5 Nisan 2015'ten bu yana böyle hiçbir ziyaret gerçekleşmemiştir.

Delegasyon, yönetim tarafından İmralı Cezaevi İdare ve Gözlem Kurulu tarafından 29 Haziran 2015'te cezaevinde tutulan tüm mahpusların telefon görüşmelerine toptan yasak konulmasına ilişkin resmi bir karar alındığı yönünde bilgilendirilmiştir. Benzer güvenlik sebeplerine gönderme yapan ilgili kararlar, sonrasında yetkili icra mahkemesi tarafından 30 Temmuz 2015'te onaylanmıştır. Mahkeme kararlarına yönelik tüm temyiz başvuruları temyiz mahkemesi tarafından 21 Ağustos 2015'te reddedilmiştir.

15. CPT, 27 Temmuz 2011'den bu yana avukatlardan gelen tüm ziyaret taleplerinin ve 6 Ekim 2014'ten bu yana akrabalarından gelen tüm ziyaret taleplerinin “elde olmayan sebeplerle” (“gemi arızası” veya “hava muhalefeti” gibi) yerine getirilemediğine ilişkin Türk makamlarınca yinelenen açıklamalara itimat edemeyeceğini bir kez daha vurgulamak ister [9]. Delegasyonun ziyaretin sonunda Adalet Bakanı ile yaptığı istişarede, Türk makamlarının, bir personel üyesince kaydedilip izlenen bu ziyaretlerin, terörü kışkırtmaya yönelik mesajlar iletmek için istismar edileceği şeklinde bir risk algılaması ile, Abdullah Öcalan'a hiçbir şekilde avukat görüşü izni vermemeye yönelik bir politika kararını benimsemeye devam ettikleri görülmüştür. 2013'te olduğu gibi, bu kısıtlamalar Türk hukukunda hiçbir yasal zemin olmaksızın uygulanmaktadır.

Adalet Bakanı ile toplantı sırasında, delegasyon, tutukluluk rejimi için olanın aksine (bkz. 12. paragraf), mahpusların dış dünya ile temaslarına ilişkin haklarını kullanmaları konusunda belirli kısıtlamalar getirmenin geçerli güvenlik sebepleri olabileceğini kabul etmektedir. Ancak bu gibi güvenlik mülahazaları ile söz konusu mahpusların insan hakları arasında bir denge kurulmalıdır. Delegasyon, mahpusun bunu terör veya suç teşkil eden başka eylemlerle bağlantılı talimatlar iletmek amacıyla kullandığı gerekçesiyle belirli bir avukata erişiminin engellendiği istisnai durumlarda, bağımsız başka bir avukata erişimin garanti edilmesi gerektiği yönündeki pozisyonunu bir kere daha yinelemektedir.

Adalet Bakanı, Türk makamlarının mevcut mevzuatı değiştirmeksizin uygun bir çözüm üzerinde çalıştığını belirtmiştir.

Sözleşmenin 3 ve 10. Maddeleri, 3. Paragrafa atıfla, CPT, Türk makamlarına İmralı Cezaevindeki tüm mahpusların istiyorlarsa akraba ve avukatlarından ziyaretçi alabilmesini sağlamak için gerekli adımları daha fazla gecikmeksizin atmaları yönündeki çağrısını bir kez daha yinelemektedir.

16. Tüm mahpuslar prensipte mektup alıp gönderme hakkına sahiptir. Ancak, delegasyon mahpuslardan mektuplarının cezaevinin “mektup okuma komisyonu” tarafından sık sık sansürlendiğine veya engellendiğine yönelik bazı şikayetler almıştır.

CPT, şu anda İmralı’da tutulan dört mahpustan her biri için 1 Ocak 2015’ten bugüne kadarkisüreci kapsayan şu bilgileri istemektedir:

- Mahpusların gönderilmesini talep ettikleri mektup sayısı ve gerçekten gönderilen mektup sayısı;
- Cezaevi tarafından alınan mektup sayısı ve mektup okuma komisyonu tarafından tutulan mektup sayısı.

17. Son olarak, CPT, İmralı Cezaevinin yetkili cezaevi izleme kurulu (Bursa 2 No.lu Cezaevi İzleme Kurulu) tarafından 2014’te üç kez (Mart, Haziran ve Eylül’de), 2015’te üç kez (Mart, Haziran ve Ekim’de) ve 2016’da şu ana dek bir kez (Şubat’ta) ziyaret edildiğini not eder. 2013 ziyareti sırasında olduğu gibi, Kurul üyeleri Abdullah Öcalan dahil mahpuslarla özel olarak düzenli görüşmeler yapmıştır.

CPT, Bursa 2 No.lu Cezaevi İzleme Kurulunun İmralı Cezaevine yaptığı tüm ziyaretlerin raporlarının kopyalarını talep etmektedir.

[1] CPT daha önce İmralı Cezaevine altı ziyaret gerçekleştirmiştir (Mart 1999'da, Eylül 2001'de, Şubat 2003'te, Mayıs 2007'de, Ocak 2010'da ve Ocak 2013'te). Tüm ziyaret raporları ve ilişkili hükümet yanıtları kamuoyuna açıktır ve CPT'nin web sitesinden erişilebilir: <http://www.cpt.coe.int/en/states/tur.htm>

[2] Bkz. CPT/Inf (2014) 7.

[3] 2013 ziyaretinin raporunun 27. Paragrafında, CPT İmralı Cezaevindeki sağlık hizmetlerine ilişkin bir dizi ciddi ilerlemenin altını çizmiştir.

[4] Daha fazla ayrıntı için, bkz. 2013 ziyareti raporunun 14. paragrafı.

[5] Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanununun 25. Maddesinin 1. Paragrafına ve ilgili Adalet Bakanlığı genelgelerine dayalı olarak.

[6] Bkz. 2013 ziyareti raporunun 17. Paragrafı ve CPT'nin 25. Genel Raporunun 74 ila 82. Paragrafları.

[7] Müebbetlik veya Diğer Uzun Süreli Cezalar Almış Mahpusların Cezaevi İdarelerince Yönetimi Üzerine Bakanlar Komitesinin Tavsiyesi Rec (2003) 23'ün 7. Bölümüne bakınız.

[8] Abdullah Öcalan'ın "mahpus vasisi" sıfatı taşıyan bir avukattan 2014'te aldığı üç ziyaret hariç.

[9] Türk makamlarınca sağlanan resmi raporlara göre, 2014'te Abdullah Öcalan'ı ziyaret etmek için avukatlar tarafından 97 talep, akrabalar tarafından 17 talep ve mahpus vasisi tarafından 15 talep iletilmiştir. 2015'te, avukatlarca bu şekilde 97, akrabalar tarafından 47 ve mahpus vasisi tarafından beş talep gelmiştir ve 2016'da avukatlar 34, akrabalar 15 kez ziyaret talebinde bulunmuş ve mahpus vasisi ziyaret talebinde bulunmamıştır.

Çeviri: Serap Şen

NOT: Bu çeviri Raporlar.Org tarafından [Dünyadan Çeviri](http://Dunyadan.Ceviri) sayfasından alınmıştır.